

СУТНІСТЬ ТА СПОСОБИ ЛЕГІТИМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Основним демократичним державотворчим завданням для України є побудова незалежної, сильної, соціальної правової держави, яка є повноправним членом Європейської спільноти. Одним з головних компонентів в демократії є легітимність як принципова передумова соціально-політичної, економічної, культурно-етнічної стабільності та безпеки держави.

Актуальність дослідження зумовлюється вагомою підставою започаткування системного реформування органів державної влади в Україні, яке потребує суспільного схвалення, суспільної підтримки та відкритого залучення громадян до процесу реформування державно-управлінських відносин. В умовах політичної модернізації, коли відбувається становлення та розвиток нових інституцій державної влади особливого значення набуває проблема їх легітимізації – наскільки нові інститути здійснення владних повноважень сприймаються громадянами, наскільки вони відповідають провідним цінностям та потребам суспільства. Адже легітимність – це явище, яке виражає зв'язок інтересів з внутрішньою оцінкою людей, яка залежить від їх ствердженнь, світосприйняття та повсякденного життя.

Мета. Вивчення, аналіз та визначення способів підвищення рівня легітимності політичної влади в Україні.

Для досягнення мети ставимо такі **завдання**:

Розкрити поняття легітимності політичної влади.

Проаналізувати легітимність політичної влади в Україні.

Показати способи легітимізації політичної влади.

Вклад матеріалу. Влада – це основний елемент, що зв'язує політичну систему суспільства в одне ціле. Політична влада характеризується здатністю суспільних груп та індивідів, які представляють інтереси суспільства, впроваджувати в суспільне життя рішення, що виражають їхню волю за допомогою різних засобів – авторитету, волі, права, насильства.

Визнання суспільством законності, правомірності офіційної влади - це фундаментальна її характеристика, яка в політології позначається поняттям «легітимність» (від лат. Legitimus - законний). Легітимність - це громадська довіра і підтримка влади. Формальне визнання влади не настільки важливе як визнанням політичної влади народом.

У науку поняття «легітимність влади» вперше було введено класиком німецької політичної соціології Максом Вебером (1864-1920). Він виокремлює три типи легітимного панування: традиційний, харизматичний та легально-правовий (раціональний).

Традиційна легітимність ґрунтується на авторитеті традицій, повазі звичаїв, переконанні, що влада висловлює сподівання народу. Традиції та звичаї виступають тут джерелом відносин панування і слухняності. В такому суспільстві одночасно повага, любов, страх та визнання державних керівників найкраще сприяють формуванню серед громадян уявлення про владу як сакральну самодостатню та непорушну цінність. Проте і дії державників також мусять підкорятися вимогам традиції й ритуалу, оскільки перша ж спроба володаря порушити ці норми означатиме підірив суспільної віри щодо справедливості дій тих, хто здійснює панування.

Харизматична легітимність (від грец. *Charisma* - божественний дар) ґрунтується на вірі людей в видатні здібності якогось політичного лідера або вузької групи людей. Цей тип являє собою певну протилежність традиційному, оскільки передбачає не просто видатні особистісні якості харизматичного лідера, а його постійну дієвість, спрямовану, насамперед, на злам фундаментальної традиції, на рішучу зміну традиційних усталених цінностей та процедур державного управління, на запровадження інноваційних механізмів підтримки авторитету державної влади.

Легально-раціональна легітимність виникає в результаті визнання людьми справедливості тих доцільних та демократичних процедур, на основі яких формується система влади. Даний тип легітимності передбачає, що населення підтримує владу виходячи з власної оцінки дій цієї влади. Саме практична діяльність органів державної влади, вищих посадових осіб слугить основою раціональної оцінки. Люди тут підкоряються правилам, законам, процедурам, а також сформованим на їх основі політичним структурам та інститутам. Особи, які здійснюють владу обираються або призначаються відповідно до існуючої правової процедури

Тип легітимності влади в країні визначає рівень її економічного і політичного розвитку, визначає цілі, які ставить політична влада. Традиційний і харизматичний типи легітимності політичної влади характерні для держав із слабо розвинутою політичною системою. Держави, що мають як основу влади третій тип легітимності, характеризуються високорозвинутою демократичною політичною системою.

Легітимність політичної влади - це важлива умова політичного життя, тому що підтримка суспільства, демонстрація довіри до влади визначають її ефективність.

Протягом 1991 – 1993 років, головним джерелом легітимності політичної влади в Україні можна вважати традицію, тобто домінування теоретичних уявлень про шляхи та методи державотворення. Причому рівень демократизму політичного режиму України в цей час набуває максимальних показників. Починається активне формування інституцій громадянського суспільства. Цей період характеризується і високим рівнем легітимності політичної влади: більш ніж 90 % населення проголосували «за» результати референдуму про незалежність України. Державотворчий та легітимізаційний потенціал є максимальним

Наступний період, 1994 – 1999 роки, характеризується зародженням та поступовим наростанням кризи легітимності. Причиною якої стала низька політична, соціальна та економічна ефективність дій влади, невиправданість сподівань та очікувань суспільства. Становлення інституцій громадянського суспільства уповільнюється, а згодом і взагалі майже припиняється. Легітимізаційний потенціал падає, у суспільстві стрімко наростає розчарування та апатія. У державно-владних структурах зростає корупція, злочинність, клановість.

1999 – 2004 роки. Період максимального поглиблення кризи легітимності. Ідеологічні джерела легітимності політичної влади все частіше доповнюються застосуванням сили та примусу. Дистанція між суспільством та правлячою верхівкою зростає до максимальних розмірів. Влада майже повністю усуває суспільство від процесу державотворення та державного управління. Основою української політичної системи стає корупційно-кланова модель. Реальні влада переходить до рук олігархічних структур. Рівень реальної легітимності органів політичної влади досягає максимально низького рівня.

Події осені 2004 року стали наслідком глибокої кризи легітимності політичної влади в Україні. Формальним приводом до масових акцій протесту стали результати президентських виборів 2004 року. Однак справжні причини лежать набагато глибше, і криються у небажанні суспільства бути повністю відстороненими від вирішення важливих проблем суспільно-політичного життя та державотворення. Після уривкової перемоги «помаранчевої» революції, фактично, починається новий легітимізаційний цикл. Суспільство знову надає політикам значний аванс легітимності. Починається процес відновлення демократичного політичного режиму. Пожвавлюється взаємодія суспільства та владних інституцій. Однак уже перший рік діяльності «нової політичної команди» засвідчив марність зазначених сподівань громадськості. З кінця 2005 року починається швидко повернення до «революційної» моделі правління.

У 2010 році для забезпечення перемоги на президентських виборах В.Януковичем та його командою успішно було застосовано технологію негативної легітимізації. Її сутність полягала у використанні очевидних прорахунків, недоліків, політики правлячих «помаранчевих» сил, різноманітних причин невдоволення ними з боку громадськості як сприятливого фону для переключення та зв'язування надій більшості суспільства з досвідченим, орієнтованим на потреби людей, претендентом на вищий пост в країні, який візьме на себе відповідальність подолати наслідки невдалого правління політичних суперників. Нехтування або несерйозне ставлення до проблеми легітимності влади з боку правлячих сил, призвели до тенденцій, що свідчать про зменшення соціальної бази нинішнього політичного режиму, загрожують політичній стабільності в Україні в найближчій перспективі, ставлять під сумнів прогрес у сфері політичної модернізації.

Події, які відбулися в кінці 2013 на початку 2014 років в Україні спричинили зменшення рівня підтримки політичних інститутів й загального напрямку розвитку соціально-політичної системи. Те, що влада залучала до протистояння між собою і Майданом якнайбільшу кількість своїх інституцій («Беркут», ДАІ, суди, парламент), лише поглиблювало кризу легітимності. Після Революції Гідності на перше місце в системі цінностей народу висунулись сімейні «хатні турботи», а на останнє політичні погляди та симпатії. Але все-таки Майдан підняв рівень патріотизму громадян держави. У людей формувалася дисциплінованість, повага до знань і нова довіра до уряду, його зовнішньої і внутрішньої політики.

Дослідження проведене соціологічною службою Центру Разумкова з 1 по 6 червня 2018 року. Було опитано респондентів у всіх регіонах України, за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей за вибіркою, що репрезентує доросле населення за основними соціально-демографічними показниками. Серед інститутів держави та суспільства найбільшу довіру громадян мають волонтерські організації (їм довіряють 65,2% опитаних), Церква (61,1%), Збройні Сили України (57,2%), добровольчі батальйони (50,0%), Національна гвардія України (48,6%), громадські організації (43,4%) – число респондентів, які довіряють цим інститутам, на статистично значимому рівні перевищує число тих, хто їм не довіряє. Депо нижчі показники мають патрульна поліція (35,2% довіряють і 49,1% не довіряють), СБУ (32,2% і 53,3%, відповідно), Національна поліція (32,9% і 55,4%, відповідно). Ще нижчий рівень довіри мають антикорупційні органи: НАБУ довіряють 17,1% опитаних, не довіряють – 63,1%, не довіряють – 63,2%, САП довіряють 13,5% опитаних, не довіряють – 64,3%. Ще нижчою є довіра до судової та банківської систем. Президенту України довіряють 13,8% опитаних, не довіряють – 80,6%, Уряду – відповідно 13,7% і 80,7%, Верховній Раді – відповідно 10,3% і 85,6%, Національному банку – відповідно 14,1% і 76,2%, Верховному суду – відповідно 10,6% і 75,2%. Довіру до державного апарату (чиновників) висловили 8,6% опитаних, не довіряють – 85,3%.

У даний час значна частина населення розчарувалася у владі й можливостях впливати на неї з метою покращення життя і поринула у сферу розв'язання проблем власного виживання.

Щоб показати способи легітимізації влади в Україні виокремимо ряд передумов, які зумовлюють легітимність влади: встановлення і дотримання демократичних норм, приведення у відповідність законодавства та системи державного управління до реальній політичного життя, успішне здійснення державної політики, підтримка законності та політичної стабільності.

Для підвищення ефективності роботи депутатів та зміцнення легітимності їх партійних організацій, а також Верховної Ради, слід через прийняття відповідних змін до законодавства зобов'язати один раз на рік публічно виступати зі звітом про діяльність перед виборцями з опублікуванням його тексту в пресі.

Оскільки однією із важливих основ демократизації та забезпечення легітимності державної влади є належний рівень правосвідомості суспільства та гарантування прав людини, що неможливо без відповідної освіти, необхідно за рахунок державних коштів надати можливість усім бажаючим отримати юридичну освіту.

Висновки. Легітимність політичної влади є її невід'ємною ознакою, важливою умовою, тому що підтримка суспільства, демонстрація довіри до влади визначають її ефективність.

На даний час більшість українців не довіряють усім керівним інституціям, а довіряють – волонтерам і громадським організаціям.

Найголовнішим і найскладнішим завданням для українського державотворення є відновлення легітимності системи державного управління та довіри суспільства до органів публічної влади. Створення механізму легітимізації політичної влади повинне спиратися на демократичні принципи формування інституцій влади за реальної участі та під контролем інститутів громадянського суспільства.

Література

1. Висоцький О.Ю. Політична влада в Україні: проблеми легітимізації та модернізації// Висоцький О. Ю. // Дніпропетровськ: Інновація, 2012. – 132 с.
2. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
3. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229>
4. [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://stud.com.ua/17547/politologiya/legitimist_politichnovi_vladi
5. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://razumkov.org.ua/index.php>
6. Політологія [Текст]: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, О. М. Рудакевич, М. Гурик [та ін.]; за ред. Т. В. Гончарук-Чолач. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2019. – с. 320.
7. Радченко О. Легітимність в системі державної влади й державного управління: від «чистої теорії» до української політичної практики./О.Радченко// Публічне управління: теорія та практика. – 2014. – Вип. 1. – с. 117-125 - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_1_20
8. Радченко О. Проблема легітимізації влади в концепції Макса Вебера: державно-управлінський аспект» // Радченко О. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/2/07.pdf>
9. Цокур Є. Джерела легітимності політичної влади: в контексті взаємодії держави та громадянського суспільства //Київ: 2011. – с.318-320. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://chtyvo.org.ua/authors/Tsokur_Yevhen/Dzherela_legitimnosti_politychnoi_vlady_v_konteksti_vzaiemodii_derzhavy_ta_hromadianskoho_suspilstva/
10. Цокур Є. Шляхи та методи забезпечення легітимності політичної влади.